

Socrates-James Asteriou adlı Yunan asıllı bir Amerikalinin 1959 yılında California Üniversitesine sunduğu doktora tezi (yayımlanmamış): The Third International and the Balkans 1919-1945.

Yazar, bu konu üstünde esas itibariyle 1949-52 yıllarında çalışmış. Daha sonra ABD Dışişleri Bakanlığının İstihbarat Araştırma ve Çözümleme Dairesine girmiş (Office of Intelligence Research and Analysis, Dept. of State), orada da teziyle ilgili bilgiler bulmuş.

1043 daktilo sayfası tutan çalışmanın bir (negatif baskı) kopyası Berlin'de var: FUB, Osteuropa Institut Bibliothek ZG 85/1144.

29 bölümden oluşan tez altı ayrımda toplanmış durumda:

I- Giriş; II- Komünizmin Gelişmesi ve Bastırılması, 1917-25; III- Güçsüzlük ve Kısmi Sağılma, 1926-34; IV- Toplu Güvenlik ve Halk Cephesi, 1935-39; V- Nazi-Sovyet Pakti Sirasında Komünizm, 1939-41; VI- Komünizmin Balkanlar'daki Zaferi, 1941-45.

Bu çalışmadan, 1925-35 döneminde TKP'ni anlatan bir parçanın çevirisi:

Bu dönemde TKP'nin özelliği, Komintern'in bütün Balkan kesimlerinin en önemsizi olmasıydı. 500 kişiden oluşan -ki belki bu sayı bile abartılmıştır- üyeleriyle, parti gerçekte, beceriksiz bir komplocular tarikatından başka bir şey değildi; başlarında da, Marxizm-Leninizmi anlaşılan, öteki Balkan partilerindeki yoldaşlarından daha az bilen aydınlar vardı. Gerek önderler gerekse sıradan üyeler, daha ziyade milliyetçiliklerinden kaynaklanan sözdinlemelik eğilimleri ve sapmalar gösteriyorlardı. Türk Komünistlerinin Kemal Paşa tarafından şiddetle koğuşturulmalarına ve kendi propagandalarında ona feci halde saldırmalarına karşın, aralarından birçoğu, onun "emperyalist" devletlerden tam bağımsızlık ve SSCB ile dostluk dış politikasını da, Türkiye'yi çağdaşlaştırma iç politikasını da destekliyordu. Üstelik, çoğu Türk Komünistleri, Türk olarak Kemal Paşanın yaptıklarını eleştirmeyi güç buluyor ve hiç kuşkusuz, onun başarılarını onaylıyor, hatta bunlardan gurur duyuyorlardı. Kemal'e karşı takınılan bu ikircikli tutum, Türk Komünistlerinin çoğunun yüreklerinde milliyetçi olmalarından ileri gelmekteydi. Bu olgu, TKP'ni sürekli olarak bunaltan sapmaların nedeniydi. Söz konusu durum, partinin kendi içine niçin daha çok Türkü alamadığını açıkladığı gibi, Türk Komünistlerinin Kemal'in milliyetçi hareketine karşı nasıl bir tutum takınmak gerektiği konusunda yaşadıkları açmazda da ışık tutmaktadır.

Partiyi küçük bir tarikat halinde bırakan etkenler, bir önceki dönemdekilere benziyordu: sürekli hükümet koğuşturmaları, Türkiye halkının Kemal'in milliyetçi devrimi için hemen hemen eksiksiz desteği, buna koşutlukla Komünist devrim için ilgi olmaması, küçük ve geri bir işçi sınıfı, Türk ulusunun Rus korkusu ve çok yeteneksiz bir önderlik. Türkiye'deki Komünist hareket öyle küçük ve yetersizdi ki, yeraltındaki varlığının yegâne belirtileri, üyelerinin tutuklanma ve yargılanmalarıyla, delegelerinin Komintern Yürütme Kurulu plenumlarına ve Komintern'in 1928'deki Altıncı Kongresine sundukları raporlardı.

1926 yılının sonuna doğru, partinin önderleri hükümetin aldığı sert önlemlerden ve Komünist egemenliği altındaki Amele Teali örgütünün 1925'te kapatılmasından sonra, yeniden etkenlik göstermeye kalkıştılar. Olabildiğince yasa-dışı organlarını ve propaganda malzemelerini çıkarmaya başladılar. Yasal etkenlik olanağı bulunan işgücü alanında da çalışmaya koyuldular. Oradaki çabaları, Amele Teali örgütünü yeniden kurmaya yönelikti. Herhangi bir grev etkenliği örgütleyemediler. O sıralar yapılan başlıca iki grev, İstanbul'da 1926 Nisan-Mayısındaki tütüncüler ve kayıkçılar grevleri, Kemalist-yanlısı önderlerce gerçekleştirilmişti.⁸⁷

Etkenliklerin canlandırılmasının yanı sıra, Merkez Komitesi üyelerinin sapmaları da ortaya çıktı; bir Komintern raporuna göre, bunlar "Menşevik tasfiyeci sapmalar"la suçluydular. Örneğin, Türk Komünist önderleri siyasal ya da daha devrimci mücadele türleri yerine ekonomik mücadeleyi yeğliyorlar; bu da, içinde çalışmak zorunda oldukları güç koşullar altında haklı görünüyordu. Sonra, kayıkçılar grevi sırasında, kayıkçıların "proleterleşmiş küçük-burjuvazi"yi temsil ettiğini ve partinin ödevinin onların "proleterleşmelerini hızlandırmak" olduğunu ileri sürerek Kemalist önderleri desteklemekle "kabul edilemez" bir tutum takınmışlardı. Ayrıca, partilerinin Komintern'den bağımsız olmalarını isteyerek Komintern önderlerini daha da tedirgin etmişlerdi. Komintern Yürütme Kurulu Türklerin bu sapkın görüşüne hızla tepki göstererek ileri gelenlerini Moskova'da topladı ve bütün önderlik yeniden örgütlendi.⁸⁸ Muhtemelen bu toplantıdan sonradır ki, Türk hareketinin gelişmesinden hoşnut kalmayan Komintern Yürütme Kurulu, 1926'da Sovyet Rusya'ya kaçmış olan Dr. Hüsnü Beyi yeniden partiyi örgütleyip yönetmesi için Türkiye'ye geri gönderdi.⁸⁹

VNTör

ŞS Aydemir

TÜRKİYE

Parti faaliyetlerinin canlandırılmasının üzerinden daha bir yıl geçmemiştir ki, hükümet bu hareketi bastırmak için yeni önlemler aldı, çünkü Sovyet hükümetinin İstanbul'daki bir acentasıyla gizli ilişkilerde bulunduğu anlaşıldı. 1927 güzünde hükümet Amele Teali örgütünü yeniden dağıttı, İstanbul, İzmir ve Adana'da önderlerini ve birçok üyelerini tutukladı. Amele Teali örgütü kendisine bağlı olmamakla birlikte, RILU'nun (Kızıl Sendikalar Enternasyonalı) Yürütme Bürosu, onun adına Kemal'in Halk Partisi'ni Türk sendika hareketini tekeli altına almaya ve onu "Faşist bir ruhla doldurma"ya çalışmakla suçlayan bir çağrı çıkardı. Türkiye işçi sınıfının "Kemalist boyunduruktan kurtulacağını, kendi sınıf örgütlerini kuracağını ve sömürücülerin boyunduruğundan sonul kurtuluş için bir savaşım yürüteceğini" belirtti.⁹⁰

Kasım'da polis elliyi aşkın KP üyesini tutukladı; aralarında, önderleri Hüsnü Bey ile Vedat Nedim de vardı. Bunların birçoğu Aralıkta yargılandılar ve uzun hapis cezalarına mahkûm edildiler. Muhakeme sırasında TK önderlerinden ikisi İstanbul'daki Sovyet Arcos şirketinde görevli olduklarını söyledi; savcı da Arcos'un Türk görevlilerinin Türkiye aydınları arasında Komünizmi yaymaya çalıştıklarını açıkladı. Böyle faaliyetlerde bulunmamaya söz verdiği halde, bu firmanın ikinci keredir ki casusluk ve propagandayla ilgili işler yaptığı anlaşılmıştı. 1927 Martında Arcos görevlilerinden Akunov adında birinin üstünde, iddia edildiğine göre Türk-Irak sınırı hakkında bilgiler içeren birçok yasak belge bulunmuş ve tutuklanmıştı. Moskova'yla Ankara arasında, o sıralar yakın ilişkiler olduğu için, taraflar her iki olayda da birbirlerine protesto notaları vermemeyi yeğlediler. Yine de, 1928 Şubatında Arcos işlerini tasfiye etti ve eski başkentteki bağlantılarını Sovyet ticaret temsilcilğine devretti.⁹¹

TK propagandacılarının, Kemal'in parti üyelerine karşı giriştiği eylemlere gösterdiği tepki, RILU'nunki kadar şiddetli değildi. Türk Komünisti Ali Rıza'nın yazdığı bir makale "faşist" sıfatını kullanmaktan kaçınıyor ve Kemal'i daha ilımlı bir tonda suçluyordu. Komünistleri koğuşturması sırasında, Kemal'in SSCB ile dostluğunun "her türlü anlamını yitirdiği"ni ve Türk hükümetinin "gericilere ve emperyalistlere yöneldiği"ni esefle belirtiyordu. RILU'nunkinden daha ilımlı bir tonda şunu da öğütüyordu,

Türk işçi ve köylüleri böylesi bir hükümetten yüz çevirmeli ve soruyu, bu hükümete karşı kesin bir mücadeleye döndürmelidirler. Kemalist hükümete karşı savaşım aynı zamanda memleketin barış ve bağımsızlığı yolunda da bir savaşım olacaktır.

Resat Fuat
Baraner

Bu savaşıma girmekten kaçınmak, Türk işçileri için çok vahim sonuçlar doğurur. Bütün ülkelerin işçileri, bu genç ülkenin işçi hareketini boğmak amacıyla karanlık bir faaliyete girişen Kemalist önderlerin siyasetine karşı itiraz makamında seslerini yükseltmelidirler. ...⁹²

Komintern'in Altıncı Kongresinde Türk Komünisti Fahri'nin yaptığı konuşma, Komintern'in sola yönelişiyle tutarlı olarak Kemalistlere karşı da bir eleştirinin sivrilmesini ortaya koydu. Ama bu aynı zamanda, Türkiye'nin Batılı devletlerle yakınlaşmasından duyulan Komünist tedirginliğini de yansıtiyordu. Yoldaş Fahri "Kemalist burjuvazi"nin "karşı-devrim kampına geçtiği"nden yakınmakta ve "şimdiden emperyalist burjuvaziyle, örneğin İtalyan kapitalizmiyle antlaşmalar yaptığı"ni belirtmektedir. "Bu çabalarsa, Sovyetler Birliği'ne karşı savaşmaya yöneliktir." Ona göre, Kemalistlerin yönetimi altında Türkiye bir burjuva devrimi geçirmiştir, fakat "işçi ve köylülerin diktatörlüğünden proletarya diktatörlüğüne geçiş ödevini ancak Türkiye proletaryası üstlenebilir. Sağ ve sol sapmalarla mücadeleye ilâveten, Türk kesiminin esas ödevlerinden birini şöyle anlatmaktadır:

... Kemalistlerin, karşı-devrimci bir sınıf olarak, ülkenin bağımsızlığına ve devrime ihanet ettiklerini Türkiye işçi kitlelerine teşhir etmeliyiz. Kemalist burjuvaziye karşı bir işçi ve köylüler cephesi kurmalıyız. Kemalizme ve onun Sovyetler Birliği'yle savaşıma hazırlıklarına karşı gittikçe yükselen bir kampanya başlatmalıyız.

Fahri'nin, kongre önünde sapmacılıktan suçlu görünmemek için Komintern çizgisini Türkiye bağlamında papağan gibi tekrarlamak başka birşey yapmadığı açıktır. Gerek kendisinin gerekse öteki Türk Komünistlerinden çoğunun Kemali gerçekten yukarıdaki terimlerle düşündüğü ya da onun Sovyetler Birliği'ne karşı savaşa hazırlandığına inandığı pek olası değildir. Bunun böyle olduğu, partinin halâ Kemalizm ve ona karşı izlenmesi gereken çizgi hakkında bölünmüş bulunduğunu bizzat Fahri'nin açıklamasından da anlaşılmaktadır. Bir hizip Türk kapitalist gelişmesinin anti-militarist niteliği olduğu ve burjuvazinin bütün sınıfların çıkarlarını temsil ettiği gibi sapmacı bir anlayışa kapılmıştır. Bunlar, Kemalizmle siyasal ya da sınıfsal bir savaşıma girilmesine karşı çıkıyor ve olsa olsa, kısmi talepler ve daha iyi koşullar için ekonomik bir savaşımlı savunuyorlardı. Bu hizip, sadece kapitalizme devrimci bir saldırı yapılmasına itiraz etmekle kalmayan, Komünist Partisinin de bir inceleme çevresiyle sınırlanarak bir kitle parti-

si haline gelmesini istemeyen bir anti-Bolşevik aşırılığına gitmişti. Hükümet terörü ve kışkırtıcı ajanların etkinliğinden umutsuzluğa sürüklenen ve karamsarlaşan ikinci bir hizipse başka türden yanlışlara düşüyordu. Bunlar kitlesel eylemi reddetmekte ve partiyle sendikaların birleşmesi için uğraşmaktan vazgeçmekteydiler. Onun yerine, anarşist nitelikli bireysel yigitlik eylemlerine başvuruyorlardı. Bu hizip, tutumunda ve benimsediği sloganlarda sekterlikten de suçluydu.⁹³ Bu sapmacıların ihraç mı edildikleri yoksa yukarıda Fahri'nin anlattığı ödevleri gerçekleştirmek üzere disipline mi sokuldukları bilinmemektedir. İhraç da edilmemiş, disipline de sokulmamış olmaları mümkündür.

TKomünistlerinin, Komintern'in Altıncı Kongresini takiben, işçilerin en büyük düşmanlarının "millî devrim davasına ihanet eden" milliyetçi burjuvazi olduğu yolundaki aşırı sol (hergün) çizgisini yayan bir propaganda kampanyasına kalkıştığına dair kanıtlar vardır. Bu etkenlik, 1929 Bir Mayısından hemen önce âni bir biçimde sona erdirilmiş, polis partinin taşra illerine talimatlar ve propaganda malzemesi gönderen İstanbul'daki merkezini basmıştır. Yetkili makamlar, partinin yurtdışından -herhalde Moskova'dan- para aldığına belirlendiğini iddia etmişlerdir. İstanbul, İzmir ve diğer bazı merkezlerde altmıştan fazla parti üyesi tutuklanmıştır. Kemal'i TKomünistlerinin yok edilecekleri ihtarını yapmaya sevkeden, işte bu grubun yargılanması ve mahkûm edilmesi olmuştur.⁹⁴ "Türkiye işçilerinin burjuvazinin gerçek niteliği hakkında gözlerini açmaya" çalışan TKomünisti P.Hassanoğlu'nun bir makalesi, bu propaganda etkinliğinin bastırılmasına şiddetle saldırmakta ve şöyle demektedir:

Egemen Kemalist burjuvazi, emperyalist Batı ülkelerine, kendi gençliğinin köktenci coşkusunun artık geçtiğini göstermek istiyor. Kemalistler mâli kapitalistleri memnun etmek için ellerinden geleni yapıyorlar, çünkü her ne pahasına olursa olsun kredi almak istiyorlar. ... Türk işçileri, bağımsızlığı elde etmek için yardım ettikleri milliyetçi burjuvazinin, artık sadece kendi iktidar ve refahlarını sağlamak için, işçi sınıfını şimdiye dek görülmemiş bir sömürüye tâbi tuttuklarını anlamışlardır.

Makale bundan sonra, tabii tamamen yanlış olarak, Türk işçilerinin Komünistlere gitgide daha çok ilgi gösterdiklerini ve TKP'ni "kendilerinin yegâne koruyucusu" saydıklarını iddia etmektedir. Son olarak da, hiçbir zaman gerçekleşmeyen bir öndeyide bulunmakta, "işçilerin burjuvaziye karşı sonul zafere kadar altında dögüşecekleri..." Komünizmin bayrağı altında yürüyeceklerini söylemek-

tedir.⁹⁵ Bu yazı, Kemal'in TKomünistlerine indirdiği darbelerden daha çok, Batılı devletlerle kurduğu yeni bağlarına kızmaktadır. Sol aşırı diline karşın, Kemalistleri faşist diye nitelemekten sakınmaktadır.

Komünistlerin koğuşturulması, 1932'ye kadar aralıksız sürmüş, o tarihte son tutuklama haberleri görülmüştür. 1930 Eylülünde İstanbul ve Ankara'da propaganda yaptıkları gerekçesiyle 30 Komünist daha tutuklanmış ve Aralık ayında, partinin Komintern'deki temsilcisi Hassan Âli Beyle 12 arkadaşı İstanbul'da tutuklanmış ve iki yıl hapse mahkûm edilmişlerdir. 1931 Mayısında Aydın'da bir parti hücresi keşfedilmiş ve yok edilmiştir. 28 Şubat 1932'de polis 35 Komünist yakaladığı bir baskın düzenlemiştir. Bunlar gizli celse-lerde yargılanmışlar ve aralarından 18'i toplam 80 yıl hapse mahkûm edilmişlerdir. Muhakemede sanıklar çok karışıklık ve düzensizlik çıkarmışlardır. Tutuklananlar arasında partinin bütün önderlerinin bulunması olasılığı çok yüksektir, çünkü birkaç ay sonra bu olayları anlatan bir makale "TKP Geçici MK" tarafından imzalanmıştır.⁹⁶ Bu tutuklamaların TPartisine bir ölüm darbesi indirdiği anlaşılıyor, çünkü Türkiye sahnesinden tamamıyla çekilmiş görünüyor. 1929'dan 1933'e kadar süren koğuşturma sırasında, Kemalist rejime karşı, Yugoslavya'da Aleksandr'in rejimine karşı yürütülen türden şiddetli bir propaganda kampanyası açılmamış olması ilginçtir. Inprekorr'da eski TKomünisti B.Ferdi tarafından yazılmış, Kemalistlerin eylemlerini eleştiren tek bir makale vardır, bu da onların rejimine bir diktatörlük diye saldırmaktan öteye geçmemektedir.⁹⁷

TKomünistlerinin etkin olmaya devam edebildikleri tek yer, Moskova'daki Komintern siyasal çevresiydi. Partinin Moskova'daki temsilcisinin o sıra Ferdi olduğu anlaşılıyor. 1933 Aralığındaki Komintern Yürütme Kurulunun 13. Plenumuna raporu, TPartisinin durumu ve TKomünistlerinin Kemalist rejimin politikalarına karşı tutumu hakkında mevcut son bilgiyi içermektedir. Ferdi'nin raporu TKomünistlerinin tutumunun hâlâ sallantılı olduğunu belirtmektedir. Raporun edası, Kemalistleri eleştirmekten büsbütün uzak ve bazı durumlarda da onaylayıcıdır. Ferdi, Kemalist politikalar ve TPartisinin tavrı hakkında şu yorum ve değerlendirmeleri yapıyor:

Kuruluşundan beri Kemalist Cumhuriyet, milliyetçi ve burjuva niteliğine tamamen uygun olarak, değişmez bir dış politikayı dikkate değer bir tutarlılıkla sürdürmektedir. Emekçi kitlelerin başında, elde silâh, Sovyetler Birliği'nin manevî ve üstün desteğiyle, Türkiye'ye boyun eğdirmek isteyen yabancı emperyalistlerin girişimlerine karşı ulusal bağımsızlığı sağ-

Ediz!

Dr SH
Değer

layan Kemal'in partisinin milliyetçiliği, sosyalist kuruluşu yapan ülkenin ittifakına her iki elle sarılmaktadır. Biz Komünistler, Türk burjuvazisinin milliyetçiliğiyle, ancak başka milliyetlere karşı yöneldiği ve Anadolu'daki gayri Türk halkların şiddetle özümlemesine doğru gittiği ölçüde savaşıyoruz. Kemalist burjuvazinin milliyetçiliği içinde, yerli işçileri ve Türkiye'deki doğal kaynakları sömürme tekelini elde tutma isteği vardır.

Kemalistler Türkiye'nin bağımsızlığının Sovyetler Birliği'nin varlığıyla ve dostluğuyla ayakta durduğu ve böyle olmasaydı, emperyalist kapitalizmin onları yeniden boyunduruk altına almak isteyen gizli girişimlere karşı en küçük bir direniş gösterebilecek bir durumda olamayacakları gerçeğinin tümüyle bilincindedirler. Ankara'nın Sovyetler Birliği'yle ittifakına sürekli olarak sadık kalmasının sırrı budur.

Ancak, Ferdi'nin açıklamalarına göre, bir yandan Kemalist diktatörlüğün milliyetçiliği onu Sovyet desteği aramaya sevkederken, öte yandan da burjuva niteliği ve kapitalist politikası, "kemdisini kollarına atmaya uluslararası mâli sermayenin ve ona hâkim olan emperyalist devletlerin yöneltmektedir." Sonra da, şu uyarı geliyor: "Emperyalistler... Kemalistleri dize getirme umutlarından vazgeçmemişlerdir." Ferdi'nin artık, Kemalistlerin "emperyalistlere kapitülasyon (boyun eğme)" yoluyla "millî devlete ihanet ettikleri"nden ya da Kemalistlerin Sovyetlere karşı savaş "hazırlıkları"ndan söz etmemesi ilginçtir.

Ferdi'nin raporu, Kemalist rejimi "faşist" diye damgalayan eski aşırı çizgiden bir uzaklaşma göstermekte ve tam tersine, onu Komünistlerinin gayri faşist olarak tanımlamaları ya da sınıflandırmaları için hangi (akılcı) temele dayandıklarını belirtmektedir.

Başlangıçta, Halk Partisinin baskı önlemlerini herşeyden çok gericilik ve yobazlığa karşı kullanmış, ulusal bağımsızlık için yapılan yengin savaşta olumlu bir rol oynamış Anadolu emekçi kitlelerinin silâhli anti-emperyalist mücadelesinin başına geçmiş olması ve şimdiye kadar da, Sovyetler Birliği'ne sadık kalmış bulunması nedenleriyle, TKP [CHP'nin] milliyetçi diktatörlüğünün faşist bir diktatörlük olarak nitelendirilemeyeceğini düşünmüş, onun maskeli bir diktatörlük ve büyük toprak sahiplerinin halka karşı yönelen , burjuvazinin bir parlamantarizmi olduğunu belirtmiştir. Kemal'in Halk Partisi özellikle 1927'den beri kesintisiz bir terör politikası izlemektedir... Komünist Partisini maddeten yok etmeye çalışmaktadır.

Böyle olmakla birlikte, Ferdi Kemalistlerin TKP'ne karşı aralıksız bir terör politikası izlemelerine ve onu ortadan kaldırmaya çalışmalarının yanı sıra, aynı zamanda kendi "aklı karışık" ve "demagojik" ideolojilerini yayarak işçilerin sınıf bilincini öldürmek ve onları "aldatmak" amacıyla milliyetçilik duygularını uyandırmak peşinde koştuklarına da işaret ediyor. İşte bu nedenle, TKP "bütün milliyetçi propagandaların yanlışlığını, tutarsızlığını ve reklâmcılık ruhunu gözler önüne sermek" ve işçileri milliyetçi ideolojiden kurtarıp kendi etkisi altına almak çabasıdır. Ama Ferdi'nin raporu, partinin birkaç yıl önce söylediği gibi Kemal'i devirmeyi amaçladığını ileri sürmemektedir.⁹⁸ Besbelli ki, bu çizgi değişikliği Sovyet ve Komintern önderlerinin Hitler'in yükselişiyle daha da önem kazanan Kemal'in dış politikasından duyduğu memnurluğu yansıtmaktadır. Anlaşılan, onu rahat bırakmayı yeğlemişlerdir.

TKP'nin "gerçek bir proletarya partisi" haline geldiği ve sadece onun "işçi sınıfı içinde tartışmasız bir etkisi" olduğunu iddia etmesine karşın, Ferdi'nin raporu TKP'nin güçsüzlüğünü ve örgütsel konumunun kötülüğünü de açığa vurmaktadır. Bütün örgütlerini pekiştirecek kadar güçlü değildir. Sendikal harekette çok zayıftır ve Kemalist örgütlerde herhangi bir hizip çalışması yapamamaktadır, bir gençlik örgütü kurmak için de girişimde bulunmamıştır. Taşrayla ilişkileri zayıftır, köylüler arasında çalışma yoktur, kadınlar arasında çalışma da "bir o kadar yoksul"dur. Öne sürebildiği tek başarı, 1932 Subatında tutuklanan üyelerinin mahkemede yaptıkları gösteridir.⁹⁹

Böylelikle, 1934'e gelindiğinde, TKP Komintern için kötü bir yatırım çıkmıştı. Durumu, işçiler arasında bir miktar nüfuzunun olduğu 1926'daki kadar bile iyi değildi. Bu teması kaybettikten sonra, Türkiye halk kitlelerinden büsbütün yalıtılmış hale geldi. Etkin polis örgütü, bu küçük partiye sızabilmiş ve önderleriyle üyelerinin çoğunu tutuklayabilmişti; böylelikle parti küçük ve bozuk örgütlü bir tarikat (sekt) halinde kalmıştı. 1931'den sonra Balkan Komünist hareketinin genel gelişmesi TPartisine yansımamıştır. Tersine, TKP fiilen sahneden silinmiştir. Ortadan kaybolmasının esas nedeni, tabiatıyla polisin etkililiği idi; ama Türkiye'nin Balkanlarda Komünizmin gelişmesi için, yukarıda sıralanan nedenlerden ötürü en kötü toprak ve iklim koşullarına sahip olduğunu da kabul etmek gerekir. O sebeple, Komintern'in sürgündeki T Komünistlerini mâlen desteklemeye devam etmiş olmakla birlikte, bundan böyle Türkiye'de -diyelim, Romanya'da yaptığı gibi- yaşayabilecek bir partinin kurulması için ısrar etmekten vazgeçmiş

olması muhtemeldir; çünkü ya içinde çalışmak zorunda bulunduğu koşulları ve kadroları düşünerek bunu olanaksız saymış ya da Kemal'in dış politikası Sovyet-yanlısı olduğu için böyle bir şeyi artık gerekli bulmamış olabilir. 1934'te Komintern artık hiç kuşkusuz, Kemal'in burjuva ve milliyetçi devrimini TKP aracılığıyla yakın bir gelecekte proleterleştirmeyi başaramayacağını kavramıştı. (s. 504-16)

Kitabın daha ileriki bölümlerinden 1935 yılına ilişkin bir paragraf:

[Komintern'in 1935'te toplanan 7. (ve son) Kongresinde, bütün ülkeler için anti-Faşist Halk Cepheleeri kurulması kararı alınmıştı.]

Türk partisinin yeni çizgiyi benimsediğine ilişkin bilgi yoktur. Aslında, bu parti fiilen var olmadığı için, kararın benimsenmesi boş bir formalite olurdu. Moskova için de, Türkiye'de yeni Halk Cephesi taktiğinin uygulanmasını emretmek, çılgınlık sayılırdı; çünkü böyle bir durumda, TKP'nin Kemalist rejime faşist diye saldırması gerekecekti ki, Sovyet hükümeti dost bir devletin hükümetine bunu yaptırmak istemezdi. Gerçekte Türkiye'de bir Halk Cephesi gereksizdi, çünkü Türkiye zaten Sovyetler Birliği ile dosttu. Dolayısıyla, Türkiye'de sadece "emperyalist saldırganlar"la işbirliği yaptıkları ileri sürülenlere karşı sınırlı bir kampanya açıldı. (s. 538-39)

Yazar, TKP'nin 1936'da bir merkezlesleştirme (desantralizasyon) kararıyla Komintern'den geniş ölçüde koparıldığını bilmemektedir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI

Herrn Prof.Dr. B.G.Fragner

26th Nov.1978

Dear Bert Fragner,

Thank you for your considerate letter of the 24th ins., urging me to apply for the new professorship of Turkologie at the Islamwissenschaft Institut of the F.U.B. Due to the insufficiency of my command of German, I find it hard to live in this country and wish to return home as soon as I finish my one year here.

I understand that a colleague and friend of mine, Dr. Ilber Ortayli from Ankara is among the applicants. I would heartily like to recommend him for this post, as besides his knowledge of many languages including German, he is a young man (40) of wide general culture and bright intelligence. I am confident that he is able to contribute more to your faculty than I can.

My wife joins me in thanking you once again for your kindness. We want to invite you and Mrs.Fragner together with the von Mendes to a modest dinner in our home next week. Any evening would suit us except Friday. Please consult your wife. I shall call you Monday night at home and try to synchronise with the von Mendes also.

Hoping to meet you again soon, I am

yours sincerely,

Mete Tunçay

- 87 Communist Party of Great Britain, The Communist Internationale Between the Fifth and the Sixth World Congresses, 1924-1928 (London, 1928), s. 404-5; Inprecorr (International Press Correspondence = IPC), 8 Aralık 1927, s. 1561-62; Le Temps, 14 Ekim 1926.
- 88 Fifth to Sixth Congress, s. 404-5.
- 89 Le Temps, 21 Kasım 1927.
- 90 IPC, 17 Kasım 1927, s. 1448-49; 8 Aralık 1927, s. 1561-62.
- 91 IPC, 8 Aralık 1927, s. 1561-62; Le Temps, 17 ve 21 Mart, 21 Kasım 1927; New York Times, 20 Kasım 1927.
- 92 IPC, 8 Aralık 1927, s. 1561-62.
- 93 IPC, 30 Ekim 1928, s. 1408-9.
- 94 IPC, 21 Haziran 1929, s. 638-39; Le Temps, 22 Nisan, ve 29 8 ve 16 Ağustos 1929.
- 95 IPC, 21 Haziran 1929, s. 638-39.
- 96 Le Temps, 4 Eylül ve 6 Aralık 1930, 12 Şubat ve 23 Mayıs 1931; IPC, 5 Ocak 1933, s. 9.
- 97 IPC, 20 Ağustos 1931, s. 813.
- 98 IPC, 8 Mart 1934, s. 395-96.
- 99 IPC, 8 Mart 1934, s. 395-96.

Socrates-James Astericiu,
The Third International & the Balkans 1919-45

Univ. Calif. Ph D thesis 1959 microfilm'den
negatif baski.

→ Office of Intelligence Research
& Analysis, Dept. of State

1949-52'de
calismis

1043 s.

- Parts
- I. Introduction
 - II. Growth & Suppression of Comm., 1917-25
 - III. Impotence & Partial Recovery, 1926-34
 - IV. Collective Security & People's Front, 1935-39
 - V. Comm. During the W2-Rev. Pact, 1939-41
 - VI. Comm. Triumph in the Balkans, 1941-45
- 29 chs.

Com. Dev. son zamanlarda, Sosy. Akar & dogru klemme-
lerin gelistigi topraklarini yitirdi. fays-i "millet" ler.

Tiflis 1890 → Darnag

Erin.
Mab. li Starlar
Sel. li Yahudiler
Sefaridik

s. 57

Apr 1908 Mec. Meb. secimlerinde
4 Darnag & 1 Hunsak secler.

UA Sos.izm
Tarih

Demetrios Pournaras, Istoria tou Diethnous
Sosializmusu, 2 cilt (Atina, 1945), II, 146-53.

(Imeo) Vutresna Makedonska Revolutsionarna Organizatsia

Federal Yuni Sandanski + Hristo Cerno-Peev + Todor Pavlica +
Halk P. Dima Hacı - Dimov ⇒ 2 mebus: Dimitar Vlahov,
Hristo Dalcev

Supremist v annexationist
centrist v autonomist (Sosy!) ⇒ Balk. Fed. (Komintern)

1910
Selânik = Avram Benaroya,) İssi Dayanışması
Samuil Sadi,
Albertos Dax,
Avram Haros } → Avantı.

s. 100

1919 Şb Bern Konferansında Sakıncıların okuduğu bildirisi, "Türk prol. hareketi kendi ^{ülkesi} ve ^{ulusu} için de yabancı hük.lerin baskısı altında" — LT ^{10 Şb 19;} ^{14 Ar 19}
? muhtemelen Dr. Liza'nın kösteğembunun raporu!

s. 131 ŞH & Ayd. Aralık'ta yayın! ★

X (?), "The Revolutionary Movement in the East," Communist International, No. 18-19 (1926), s. 99:

s. 153

"...yalnızca tek bir göstergeye, Kom.leri koruyturma-
sına bakarak, Türkiye bünyesinde rejimimiz için karni taktiği
belirlenmek için bir yanlış olurdu. T yoldaşlarımız,
Kemalist hük.ın devrimci kademelerin güçlenmesini
ve SSCB ile saptama ve dostluk ilişkileri kurmak yönündeki
bütün adımlarını tutarlı olarak ve kararlı desteklenmeye
devam etmelidirler."

Viyana'da Balkan merkez, bölünmüş veya birleşik // Sav. BELGİYESİ
NYT 24 A 24, 28 E 24, 17 Ek 24, 22 N 25,
10 My 25, 17 My 25..

s. 231

Dr. Evsei Goldenstein, alias Chirsky 1924'ün ilk aylarında La Féd. b. (kripto-kom.) için para getirdi. ^{Viyana'ya geldi.}

232

→ Nisan 25'te Sofya'daki Sveta Nedelya Katedrali müftüleri, onların eseri

240

D. Vlahov, Viyana'da Bulg. baskın grubu 1923'te → Apta Moskya'ya gitti.
(Jana Jule Odesa'da "nuis")

241

29 N 1924'te Alexandrov, Protogerov & Çavler (suprematistler) bir Politika Bülteni müzakereler.

→ Mayıs Manifesto (Mak. milletine)

+ Vlahov, Atanasov & Paçica

FB editör: Rakovski'nin kayın braderi Nlk. Harlakov

Komüniterin Obesinana [Bilgi] IMRO'yu örgütledi: 1 N 26

s. 245

FB N'31'de kapandı yayın, oysa Şb 32'ye kadar sürdü. ★

Joseph Rothschild, The CP of Bulg.

Origins & Dev. 1883-1936

(NY: Columbia Univ. Press, 1959)

- Ch. IX Allies & Decays
X Soc. & B. Fed.
XI Com. & B. Fed.

175/du. 22: "An extensive but incomplete file" of FB St. Anthony's Col. Oxford. Köst.'de.

[Br koleksiyonu da ben u'daki M&Eus'de gördüm.]

s.175 IMRO, Fed. lister & R. ler
kisa süreli uzlaşma.
1925'te Vl. BK Puc girdi.

Bulg. list. ne yanasti!

176 Vily'da Obedineno - VMRO 'yu kurdu.

29 Mayıs statement / 6 Mayıs Manifesto

189 = Haz 24'te Komintern'in
Msk. formu isteme kararı
için ser

15 Tem. FB'n ilk sayısında
yayımlandı.

Ağ'ta IMRO yayımlandı.

191/72 Panica (1877-1925)
1907'de Sandanski'ya Fed. levne
kattıldı: raskop önderler Sarafov ile
Garvanov'u öldürdü. 1908'de Oml
mebus, 10 suda Bulg. ordusunda.
Dimo Hacı Dimov BK Puc girince,
Ph. Atanasov'la birlikte Başınsoz
Fed. listeler önderi.

Aleksandrov'un vb öldüröl-
+ Fed & Kom. önderler (mileri
(160-300) katlleri
Tsankov hit. cezalandırıldı.

IMRO faisleri oldu
uyuşturucu tre. yaptı: 1932
May 1934'te dağıldı.

(194) La Fed Bal.: ilk 5 sayıdan sonra Nikola Khar-
kov'un sahtek nedeniyle Mosk'ya getirdiğinden sonra,
Vl. basyazar oldu. [Kom. paranı almadığını, Aleks'den
başlangıçta 150.000 lera geldiğini; sonra da Msk & Aniden
sempatizanların para gönderdiğini iddia etti.]
Bily Dav emperyalizmi: Am. & Dalm. üzerinde it.
emelleri + Yug, Rom, Yun.'da İng & Fr. Dipl. nüfuzu
+ Sofya, Belg, Bükres gerici kökleri.

197: La Fed Bal. expired in Ap. 31 // Kasım 32 Vl. İnprekoo'ya
yazmaya başladı & 35'te → SB